

Gönderilme Tarihi (Submitted) : 13.11.2023
Revizyon Tarihi (Revised) : 17.12.2023
Kabul Tarihi (Accepted) : 24.12.2023

TURED
JOTOG

Kutsal Kitaplarda Seyahat ve Rehberlik Üzerine Bir İnceleme

A Study on Guiding and Travel in Holy Books

Doç. Dr. Selim KAYA

Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türkiye
Afyon Kocatepe University, Faculty of Arts and Sciences, Turkey
E-Mail: skaya@aku.edu.tr

Öz

Amaç ve Önem: Bu çalışma sosyal hayatın temel dinamiklerinden biri ve dini düşünce ve yaşamın belirleyicisi olan kutsal kitapların, seyahate bakış açısını ve ifade şeklini ele almak ve mukayeselerde bulunarak değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Seyahat kutsal kitaplarda var mı? Kutsal kitaplar gezmeyi, seyahati ve rehberliği önermiş mi? sorularına cevap bulmak ve seyahatin kutsal kitaplardaki panoramasını ortaya koymak, ayrıca üç farklı dinin inanç esaslarını belirten dört kutsal kitapta seyahat ve gezi ile ilgili bilgileri tespit etmek amaçlanmıştır. Çalışma, ulusal alan yazındaki seyahat konulu çalışmaların tarihsel süreçteki özellikle de orta çağdaki durumunu belirleme açısından önem taşımaktadır.

Yöntem: Çalışmada ihtiyaç duyulan verilerin elde edilmesinde ikincil veri analizi tekniği kullanılmıştır. Bu kapsamda dört semavi dinin kutsal kitabında yer alan metinler kodlar aracılığı ile incelenmiştir. Dört kutsal kitap çalışma verilerine dâhil edilmiştir.

Bulgular: Seyahatin ve rehberliğin amacı ve niteliği ile ilgili kutsal kitaplarda yönlendirici verilerin bulunduğu görülmektedir. Seyahat kavramının tarihi arka planının kutsal kitaplara dayandığı tespit edilmiştir. Kutsal kitaplardaki metinlerde gezinti yapmaya ve gezmeye ve seyahate ve rehberliğe yer verildiği, hatta Tevrat'ta "gezginler deresi" adıyla anılan bir yerin olduğu fark edilmiştir. Son zamanlarda önem kazanan kültürel gezilerin dini amaçlarla yapılan gezilerle bağlantılı olduğu, orta çağda hacı olmak için yapılan yolculuğun da seyahatin bir çeşidi olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca inanılan dinin propagandasını yaparak yaymak için misyonerlik amaçlı seyahatlerin orta çağda yoğunlaştığı, zaman içinde çeşitlendiği ve parametrelerin farklılaştığı görülmüştür.

Özgünlük/Bilimsel Katkı: Bu çalışma seyahat fikrini ve uygulamasını kutsal kitaplarda bütüncül bir yaklaşımla ve mukayeseli olarak ele alan ilk çalışmadır. Çalışma; gezi, seyahat, gezgin, seyyah ve turist rehberliği kavramları ile ilgili çalışmalara katkı sağlama özelliğine sahiptir. Turist rehberliğinin orta çağ tarihine ve gelişim seyrine ışık tutan ilgili akademik çalışmaların azlığı sebebiyle araştırmanın, konu ile ilgilenenler için önemli olduğu ve literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmanın turist rehberliği alanına yönelik araştırmalara, turizm ile ilgili bazı kavramlara, orta çağdaki gezi ve seyahatin niteliğine ve ilim âleminde bilimsel katkı sağlayacağı ümit edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Seyahat, kutsal kitap, gezgin, rehberlik hizmeti.

Makale Türü: Araştırma makalesi

Abstract

Purpose and Importance: This study has been prepared to discuss, compare, and evaluate the perspective and expression of holy books, which are basic dynamics of social life and determine religious thought and life. Is the term travel included in holy books? Do holy books recommend traveling an guiding? to find answers to questions and it is aimed to reveal the panorama of traveling in holy books. It is aimed to identify information about traveling in four holy books that state the principles of belief of three different religions. This study is important in determining the change in the historical process of studies on traveling in national literature.

Methodology: In this study, a mixed research method is used, and text and literature review techniques are also put to use as references. All four holy books are included in the study data.

Atf için (for cited): Kaya, S. (2023). Kutsal kitaplarda seyahat ve rehberlik üzerine bir inceleme, *Turist Rehberliği Dergisi*, 6(2), 113-130.

Findings: It is seen that there are guiding data in holy books regarding the purpose and features of traveling. It has been understood where the history of the concept of traveling is based, and it has also been seen that there are symptoms of traveling guiding in texts in holy books. The existence of a place called “Travelers’ Stream” is even mentioned in the Torah. It has been understood that cultural trips, which have gained importance recently, are linked to trips made for religious purposes, and that a journey to become a pilgrim in the Middle Ages was also considered a type of traveling. In addition, it has been concluded that missionary trips to propagate and spread the religion have diversified over time and their parameters have changed.

Originality/Value: This study is the first study that deals with the idea and practice of traveling in a holistic approach and comparatively in the holy books, which are accepted as historical texts. The study has the feature of contributing to studies on the concepts of tourist guidance, traveler, and travel. Due to the scarcity of relevant academic studies that shed light on the history and development of tourist guides, it is thought that the research is important for those interested in the subject and will contribute to the literature. It is hoped that the study will make a scientific contribution to research in the field of tourist guidance and to the scientific world.

Keywords: Traveling, holy book, traveler, guiding services.

Paper Type: Research article

Giriş

Seyahat; gezi, yolculuk olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2023). Gezi; bir kişinin olağan ikametgâhından ayrılış anından [tekrar oraya] dönüşüne kadar olan seyahati ifade etmektedir. Bir hareketi ifade eden seyahat, seyahat edenlerin (travellers) aktivitelerine işaret eder (United Nations, 2010; Gökçe & Batman, 2022).

Seyahat; merak güdüsüyle, amaç veya ideal doğrultusunda, psiko-sosyal gerekçelerle ortaya çıkan bir eylemdir. Yaratılıştan gelen bir özellik olarak insanlar içinde yaşadığı dünyayı veya diğer başka âlemleri, doğayı, hayvanları, bitkileri hatta kendini merak etmektedir. Kişinin kendisini ilgilendiren hususları merak etmesi ve öğrenmek istemesi insani bir özelliktir. Bununla beraber merak duygusunun doğru kullanımı da bir maharettir. Yaşam hareketi gerektirmektedir. Eylemden uzak monoton bir hayat insanlar ve toplumlar için çok önemli bir sorundur.

Seyahat eylemi tarihin her döneminde, kısa ya da uzun süreli, bazen aynı bazen farklı coğrafyada merak güdüsüyle veya bir ideali gerçekleştirmek için yapılmıştır. Çok zahmetli olmasına rağmen insanları seyahatin bütün tehlike ve zorluklarını göze alıp yola çıkmaya teşvik eden güdüler birbirinden çok farklıdır. İnsanî kaygılarla, dinî yükümlülüklerle, ilmî gayelerle, siyasi emellerle, askerî maksatlarla veya ticarî amaçlarla seyahatler yapılmaktadır. Belirli bir amaca bağlı olarak veya bir ideal uğruna, dağlar, çöller, denizler aşarak yabancı yörelere seyahat edenler başka gelenek ve göreneklerle tanışma imkânı bulmaktadır (Şirin, 2013).

Gezi ve seyahat, bilgi, deneyim ve gelişim için önemlidir. Seyahat edenler ülkelerine yeni fikirlerle dönmekte, gidip gördükleri veya gezip dolaştıkları yerlerde edindikleri intibaları diğer insanlara aktarmaktadır. Böylece kendi toplumlarına bilgi, tecrübe ve bambaşka ufuklar açarak insanların yaşadıkları yerlerin dışına açılmalarını sağlamaktadırlar. İnsanlara dünyanın kendi yaşam alanlarından ibaret olmadığını ispatı olmaktadır. Bundan başka seyahat; bilgi parçacıklarını ellerinde bulduranları bir dayanışma zinciri içinde yakınlaştırmakta, böylece de bütünün gerçekliğini doğrulama yetisinin (Touati, 2021) gelişmesine de katkıda bulunmaktadır. Seyahat; kişiye pek çok bilgi ve deneyim yanında kültürel gelişim, güç ve saygınlık kazandırmaktadır.

Seyahat edenler için, seyyah, gezen, gezgin ve turist terimleri kullanılmıştır. Seyyah, herhangi bir nedenle ve herhangi bir süre boyunca farklı coğrafi güzergâhlar (lokasyon) arasında seyahat eden kişidir (United Nations, 2010; Gökçe & Batman, 2022). Ancak bugünün turisti ile geçmişin seyyahı aynı kişi değildir.

Asırlardan beri devam etmekte olan seyahat olgusu, zaman içerisinde bilimsel disiplinlerin oluşumuyla birlikte geniş bir içerik, anlam ve işlev kazanmıştır (Şirin, 2013). Gezi ve seyahatler zaman içinde gelişerek insanların kendi iradesiyle zevk ve keyif almak için mekân değiştirme eylemine, turizm faaliyetinin ve anlayışının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Merak ile başlayan çevreyi tanıma faaliyetleri zaman içerisinde değişik boyutlar kazanarak inanç, sağlık, spor, eğlenme ve dinlenme şeklinde çeşitlenerek günümüze kadar gelmiştir (Kaynak & Sezgin, 2008).

Gezi, seyahat ve rehberlik kavramları kutsal kitaplarda da çeşitli sebeplerle ifade edilmiştir. Kutsal kitaplar Yaratıcı tarafından seçilmiş ve görevlendirilmiş elçiler ile insanlığa ulaştırılmıştır. Kutsal kitaplardan; Levhalar (Tevrat) Hz. Musa'ya, Zebur Hz. Davud'a, İncil Hz. İsa'ya ve son olarak Kur'an-ı Kerim Hz. Muhammed'e verilmiştir. Müslümanlara göre kutsal kitaplardan Tevrat, Zebur ve İncil zaman içinde değiştirilmiştir. Kur'an-ı Kerim ise Hz. Muhammed'e vahiy edildiği ilk haliyle korunmuş ve asıl hali her zaman muhafaza edilmiştir (Harman, 1998; Kuzgun, 1991; Köksal, 2005). Musevilere göre Tevrat ve Zebur'un, Hristiyanlara (İsevilere) göre ise İncil'in geçerliliği hâlâ devam etmektedir. Bu sebeple Kur'an-ı Kerim'i kutsal kitap kabul etmemektedirler.

Bu çalışmada rehberlik mesleği özelinde amatör ve profesyonel anlamda kutsal metinlerde öngörülen gezi ve seyahat olgusunun incelenmesi amaçlanmıştır. Sosyal yaşamın içinde yer alan seyahat kavramlarının kutsal kitaplardaki panoraması ve nüanslarda farklılık gösterdiği ortaya konulmuştur.

1. Kuramsal Çerçeve

Semavi dinlerde; Levhalar (Tevrat), Mezmurlar (Zebur), İncil ve Kur'an-ı Kerim kutsal kitaplar olarak ifade edilir. Kutsal kitaplardan Tevrat'a "Ahd-i Atik (Kadîm)" veya "Eski Ahid" de denilmiştir. Eski Ahid (Antlaşma) Musevilerin kutsal kitabına Hristiyanlarca verilen addır. Levhalar (Tevrat) verilen Hz. Musa yaklaşık M.Ö. XIII-XIV. yüzyılda yaşamıştır. En eski İbranice Tevrat nüshası Hz. Musa'dan en az üç asır sonra M.Ö. VII-X. yüzyılda kaleme alınmıştır. Geçen zaman içinde Tevrat'taki kutsal metinlerin bazıları çıkarılmış, bazıları değiştirilmiştir. (Sağlebî, 1308; İbnüttayyar, 1969; Koch, 1974; Harman, 1988; Eskenazi, 1993). Bu sebeple Müslümanlara göre ilâhî kitap olma özelliğini kaybetmiştir. Aslında Müslümanlar açısından bakıldığında Tevrat'ın sahihliği, Kur'an'ın mesajına ve ruhuna uygun olmasıyla sınırlıdır (Tarakçı, 2004). Ancak Museviler Tevrat'ın değiştirilmiş olduğunu kabul etmemektedirler.

Tevrat sözcüğü; Kur'an-ı Kerim'de daha çok İncil ile birlikte olmak üzere onaltı ayette onsekiz defa ifade edilmiştir. Tevrat; İbrânîce "Torah / Tanah / Tora" sözcüğünün Arapçalaşmış şeklidir. Museviler kutsal kitaplarının yazılı olanına "Tora", sözlü olanına "Talmud" adını vermişlerdir. Musevilerin ifadesiyle Tora; öğreti, doktrin, kılavuz, teori, hüküm, kanun, din anlamlarında kullanılmıştır. Yahudi geleneğine göre; Tekvîn (Bereşit), Çıkış (Şemot), Levililer (Vayikra), Sayılar (Bemidbar) ve Tesniye (Dıvarim) bölümleri Hz. Musa'ya Sînâ'da vahyedilmiş ve öğretilmiştir. Bölümleri arasında üslûp birliği bulunmayan Tora'nın rulo halindeki el yazma nüshası "Sefer Torah", Musevilik'te çok kıymetlidir. Bu sebeple Sinagoglarda mihrabın yerini tutan kutsal bölmede saklanmaktadır. Sadece özel günlerde ve zamanlarda çıkarılmakta diğer zamanlarda kitap halindeki nüshası "Humaş Torah" (Hamişa Torah / Esfâr-ı Hamse) kullanılmaktadır. Tora, XIII. yüzyılın başında bablara (bölümlere) ayrılmış ve XIV. yüzyılda Yahudiler bu usulü benimsemiştir. Bu bölümlenmeye göre Tevrat 187 babdan meydana gelmektedir (Adam, 2012; Çiftçi & Kaçar, 2023).

Tora'nın tahrif edildiğine ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Hz. Süleyman'dan sonra güneydeki Yahuda Krallığı'nın başına geçen Rehoboam döneminde bütün Yahuda halkı Tora'yı terk etmiştir. Kral Ahaz Tora okumayı yasaklamış, Kral Menasseh Tora'dan Tanrı sözcüklerini çıkarttırıp yerine putların isimlerini koydurmuş, Kral Amon ise Tora'yı yaktırmıştır. Kral Yoşiya döneminde mâbedin tamiri esnasında Tora tesadüfen bulunmuştur. Ancak Bâbil Kralı Buhtunnasr'ın (Nebukadnezar) Yahuda topraklarına girip Kudüs'ü kuşatması üzerine mâbetteki mahzene saklanmıştır. Anlatıldığına

göre Tora hâlâ saklandığı yerde bulunmaktadır. Bugünkü Tevrat'ı yazıcı-âlim Ezra ortaya çıkarmıştır. Bâbil sürgünü sonrasında Ezra, Museviler arasında tamamen unutulmuş olan Tora'yı sözlü yorumuyla birlikte yeniden oluştururken metinlerde bazı değişiklikler yapmıştır (Ahmed Çelebi, 1978; Adam, 1997; Abbadi, 2011; Adam, 2012; Gürkan, 2020).

Zebur; kutsal kitapların hacim olarak en küçüğüdür. Zebur; Kur'an-ı Kerim'de Hz. Davud'a indirilen kutsal kitaba verilen isimdir. Hz. Davud, yaklaşık M.Ö. XI. yüzyılda yaşamıştır. Önceki kutsal kitaptan çok farklı yeni hükümler getirmemiş olması sebebiyle, Tevrat'taki "Mezmurlar"ın bazı hükümlerinin yenilenerek Hz. Davud'a kitap olarak verildiği düşünülmüştür. Hz. Davud'a verilen Zebur'un dini hükümler ve helâl-haram konularını içermeyen bir hikmet, dua ve öğüt kitabı özelliği arz etmesi de böyle bir düşünceye sebep olmuştur. Müslümanlar Zebur'un Hz. Davud'a verilen şekline inanmışlardır (Kahraman, 1975; Cilacı, 2001; Wach, 2004; Gürkan, 2020).

Kur'an-ı Kerim'de "Zebur" özellikle Hz. Davud'a nisbetle üç ayette, çoğul şekli olan "zübur" ise altı ayette belirtilmiştir. Mezmurlardan oluşan belki de bu sebeple Mezmurlar kitabı olarak da ifade edilmesi gereken Zebur; hikmetli sözlere tahsis edilmiş, hukuki hüküm içermeyen, dua ve övgü sözlerinden oluşan metinleri ve bilhassa Davud peygambere indirilen kutsal kitabı ifade etmek için kullanılmıştır. Hüküm, helal-haram konuları içermeyen, bir hikmet ve öğüt kitabı özelliğine sahip Mezmurlar, İbrânîce ismiyle "sefer tehillim" (kısaca tehilla/tillim/tille), şiir biçiminde yazılmış 150 mezmurdan ya da ilâhiden oluşmuştur. Bu mezmurlardan üçte ikisinin başlangıç cümlesinde kime ait oldukları belirtilmiştir. Bunların biri Hz. Musa'ya, yetmiş üçü Hz. Davud'a, ikisi Hz. Süleyman'a, yirmi dördü ibadet sırasında çalgı çalmakla görevli olan Levililer'e atfedilmiştir. Mezmurlar genellikle müzik eşliğinde söylenen Tanrı'ya hamd, iman ikrarı, ağıt ve yakarış ile dua ve öğüt cümlelerinden oluşmaktadır. Mezmurlar kitabı Musevi ve Hristiyan dua geleneğinin baş klasiği olma özelliğine sahiptir (Gürkan, 2013). Kudüs fâtihisi Hz. Davud hem hükümdarlık hem de Yaratıcı'nın elçiliğini (peygamberlik) yapmıştır Kudüs'ü başşehir yapmak suretiyle iktidarı merkezileştirmiş, askerî teşkilâtını geliştirmiştir (Harman, 1994).

İncil'e, "Yeni Ahid" de denilmiştir. Yeni Ahid / Ahd-i Cedîd (yeni antlaşma) Hristiyanların kutsal kitabıdır. İncil kelimesini, Yeni Ahid içinde ilk defa Pavlus "İsa tarafından öğretilen yeni doktrin" manasında kullanmıştır. Kitab-ı Mukaddes'in (Kutsal Kitap) Yeni Ahid olarak adlandırılan kısmı, Matta, Markos, Luka ve Yuhanna tarafından yazılan metinlerden oluşmuştur ve bu metinlere İncil denilmiştir. İncil; "iyi / müjdeli haber" anlamındadır. İncil metinleri farklı kişiler tarafından muhtelif yer ve zamanlarda, çeşitli cemaatlere hitaben yazılmıştır. İncillere göre Hz. İsa, daha tebliğ faaliyetinin başında kendisine inananlardan oniki kişi seçmiş ve bunlara havâri adını vermiştir. Dört İncil'in yazarlarından Matta ve Yuhanna'nın havâriyelerden (özverili ve seçilmiş öğrencilerinden) olduğu kabul görmüştür. Markos'un havâriyelerden Petrus'un arkadaşı olduğu, Luka'nın ise Pavlus'un arkadaşı olduğu benimsenmiştir. Markos ve Luka'nın havâriyelerin arkadaşı olması hasebiyle yazdıkları metinleri havâriyelerden aktarmış oldukları kabul edilmiştir. Ahd-i Cedîd (Yeni Ahid) yazarları İncil kelimesine "İsa Mesih'in doktrini; Mesih tarafından insanlığa getirilen ve havâriyelerce vaaz edilen kurtuluş müjdesi" anlamını vermişlerdir. İncil, yirmi yedi kitaptan oluşmuştur. Hristiyanlara göre havâriyeler ve İncil yazarları Tanrı'nın iradesi ve yönlendirmesi ile kutsal metni yazmışlardır. Aslında Hz. İsa, halkın arasında dolaştığı ve elçilik (peygamberlik) yaptığı üç yıl boyunca sadece konuşmuş anlatmıştır. O, hiç kimseye anlattıklarını veya aklında kalanları yazması için emir vermemiştir. Bu sebeple Ahd-i Cedîd'deki İncil'in, aslında yazılı bir metni değil, Mesih ve havâriyelerin bildirdiği mesaj ve müjdelerin şifahî olarak tebliğini ifade ettiği belirtilmektedir (Jakob, 1985; Saidi, 1985; Kuzgun, 1991; Cilacı, 1997; Harman, 2000).

Kur'an-ı Kerim'de "İncil" on iki ayette ifade edilmiştir. Bu ayetlerin tamamında Hz. İsa'nın tebliğ ettiği ilâhî vahiy ve Hz. Muhammed döneminde yaşayan Hristiyanların elinde bulunan kitap olarak belirtilmiştir. İncil, Allah tarafından Hz. İsa'ya vahiy ile indirilmiş, Tevrat ile birlikte İncil de öğretilmiştir. Çünkü Kur'an-ı Kerim'de İncil daha çok Tevrat'la birlikte ifade edilmiştir.

Müfessirlere göre hem Tevrat hem de İncil bir defada toptan indirilmiştir (Harman, 2000). Müslümanlar için İncil'in sahlılığı, Kur'an'ın mesajına ve ruhuna uygun olmasıyla sınırlıdır. İncil de zaman içinde tıpkı önceki kutsal kitaplar Tevrat ve Zebur gibi tahrif edilmiş, kutsal metinler değıştirilmiştir. Bu sebeple ilâhî kitap özelliğini kaybetmiştir (İbnüttayyar, 1969; Kuzgun, 1991; Tarakçı, 2004; Kuzgun, 2022). Ancak Hristiyanlar İncil'in aslının değıştirilmiş olduğunu kabul etmemektedirler.

Kur'an-ı Kerim, kutsal kitapların sonucusudur. Kur'an-ı Kerim verilen Hz. Muhammed, 571 yılında doğmuş 632 yılında vefat etmiştir. Kur'an-ı Kerim yaklaşık 23 senede parça parça nazil olmuştur ve Hz. Muhammed hayatta iken vahiy kâtipleri tarafından yazılmış, ashâbı tarafından tamamı ezberlenmiştir. Asıl metinler kaybolmamış ve ayetler zihinlerde canlılığını korumakta iken pek çok hafızın gözetiminde ve kontrolünde yazıya geçirilerek kitap haline getirilmiştir (Aynur, 2015). Bu sebeple kutsal kitapların içinde aslı bozulmadan sonraki nesillere ulaşan tek kitaptır.

Kur'an-ı Kerim'in dili ve anlatımı harikuladedir. İnsanların edebî zevk ve anlayışlarına hitap eden etkileyici bir üslup ile düşünceyi normal dilden daha canlı bir biçimde ifade etmektedir. Fikri ve anlayışı daha duyarlı bir hale getirmek için bütün söz sanatlarını en güzel şekilde içinde barındırmaktadır (Güven, 2012). Kur'an-ı Kerim, her harfi, her kelime ve ayeti, çok derin manalar içeren, farklı anlatım üslupları ve belagat incelikleriyle dolu bir hazinedir, benzerini yapmakta insanların aciz kaldığı harika bir kitaptır (Kanik, 2018).

Yüce Yaraticının Hz. Muhammed aracılığıyla insanlığa son hitabı olan Kur'an-ı Kerim'de genelde bütün insanlığı, özelde ise Müslümanları ilgilendiren hüküm, hikmet, emir, yasak, olay ve ibretler bulunmaktadır. Kur'an-ı Kerim insanların hayatını bütün boyutlarıyla düzenlemek, anlamlı ve güzel kılmak için gönderilmiştir (Bilgiz, 2017). Kur'an-ı Kerim, bir hayat kılavuzudur, yaşam rehberidir, ilahi rahmet ve armağandır.

Buraya kadar detayları verilen ve semavi dinlerin kutsal kitapları olarak kabul edilen Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'an-ı Kerim, toplumların dini ve sosyal yaşamlarına yön vermektedir. Kutsal kitaplar sosyal yaşam için söz konusu pek çok hususlar içermekte olup, bu hususlardan biri de gezi ve seyahat kavramlarıdır. Araştırmanın devam eden başlığında araştırma amacına bağlı olarak her bir kutsal kitaptaki gezi, seyahat ve rehberlik kavramları irdelenmiştir.

2. Bulgular

2.1. Tevrat'ta Gezi, Seyahat ve Rehberlik

Tevrat'ta gezi, gezinti, dolaşma ve dolaştırma sözcükleri seyahat terimleri olarak pek çok ayette ifade edilmektedir. İsrail oğullarının yaklaşık üçbinbeşyüz yıl önce köle oldukları Mısır'dan ayrılışının anlatıldığı bölümde; kavga eden iki kişiden biri yaralanıp yatağa düştükten sonra eğer *"kalkıp değnekle dışarıda gezebilirse, döven kişi suçsuz sayılacaktır, yalnız yaralının kaybettiği zamanın karşılığını ödeyecek ve tümüyle iyileşmesini sağlayacaktır"* (Mısırdan Çıkış, 21/18-19) denilmiştir. Dışarıda gezebilmek sağlıklı olmanın, iyi halin göstergesi kabul edilmiştir. Dışarıda gezip dolaşmak sağlık için teşvik edilmiştir. Burada belirtilen gezme eylemi elbette turizm literatüründe kullanılan anlamda gezmek değildir. İkamet edilen yerin dışına çıkmanın iyileşme ölçütü olarak ifadesidir. Bu ifade sağlıklı yaşam için gezmenin ne kadar faydalı olduğunu çağrıştırmaktadır.

Tevrat'ın bazı bölümlerinde ikamet edilen yerin belirli bir kısmında veya yakınında turizm amaçlı olmayan gezintiler yapıldığı da kaydedilmiştir. Örneğin; Bir akşamüstü Hz. Davud yatağından kalkıp sarayın damına çıkıp gezinmiştir (2. Samuel, 11/2). Yahuda Devleti'ni ortadan kaldırarak Kudüs'ü ve Süleyman Mâbedi'ni yakıp yıkan Bâbil Kralı Buhtunnasr (Nebukadnezzar) da sarayının damında gezinmiş, *"İşte onurum ve yüceliğim için üstün gücümle krallığının başkenti*

olarak kurduğum büyük Babil!" (Daniel, 4/29-30) diyerek krallığının başkentini gururla seyretmiştir. Turizm amaçlı olmayan gezinmeler sarayın damı olarak adlandırılan yüksek bir yerde olabildiği gibi kapalı mekânlarda da olabilmıştır. Tufan sonrası Hz. Nuh'un torununun oğlu Elişa, peygamber İlyas'ın yerine geçen önemli iki kişiden biridir. Elişa zaman zaman odanın içinde sağa sola gezinmiştir (2. Krallar 4/35). Gezinmeler açık mekânlarda da olabilmıştır. Nitekim Mordekay isimli bir Yahudi tarafından evlat edinilip büyütülen Ester isimli kız, Kral Ahaşveroş'un haremine seçildikten sonra Ester'in nasıl olduğunu ve ona nasıl davranıldığını öğrenmek isteyen Mordekay her gün harem avlusunun önünde gezinip durmuştur (Ester 2/11). Dolaşılan yerin kralın harem avlusunun hemen önü ve dolaşanın da bir Yahudi olması sorun teşkil etmemiştir. Mordekay'ı onurlandırmak isteyen Kral Ahaşveroş, giydiği bir elbisesini ve üzerine bindiği sorguçlu atı getirtmiş ve töreni icra etmek için yüksek rütbeli Haman'ı görevlendirmiştir. Haman da Mordekay'a kral elbisesini giydirmiş ve onu kralın atının üzerinde kent meydanında gezdirmiştir (Ester, 6 / 6-9, 11). Tevrat'ta küçük gezintiler ve gezmek dışında gezdirmek de ifade edilmiş hatta gezdirmenin at üstünde gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Burada gezdirmek turist rehberliği yapmak manasında değildir, ancak gezdirme eyleminin değişik zamanlarda değişik amaçlarla yapıldığının bir ifadesidir.

Tanrının insana yaptığı iyilikler anlatılırken yol gösterdiği, yeryüzünün yüksekliklerinde gezdirdiği ve besleyip doyurduğu (Yasanın Tekrarı 32 / 12-13) belirtilmiştir. Gezinme yeri, içinde zambaklar olan güzel kokulu bahçe (Ezgiler Ezgisi 2/16; 6/2); gezintinin zamanı, gün serinliği ve gölgelerin uzaması; gezintinin niteliği de, engebeli dağlar üzerinde bir ceylan gibi, geyik yavrusu gibi (Ezgiler Ezgisi 2/17) şeklinde belirtilmiştir. Yeryüzünün yükseklerinde ve engebeli dağlar üzerinde vurgusu yapılmıştır. Günün serinlemesi ve gölgelerin uzaması akşama doğru ortaya çıkan bir durumdur. Dolayısıyla bu ayetlerde muhtemelen öğle vaktinden akşam oluncaya kadar dağlarda ceylan gibi gezilip dolaşıldığı belirtilmiştir. Bu ayetler, hangi amaçla olursa olsun gezinin zamanının ve yerinin iyi seçilmesi gerektiğine bir vurgu olarak düşünülebilir. Ayette verilen ceylan, tarih boyunca gözlerinin güzelliği, duruşu ve misk kokusu sağlayıcı özelliği ile öne çıkmıştır. Edebi eserlerde bakış "ceylan bakışlı", duruşu da "ceylan gibi" şeklinde ifade edilmiştir. Dağı taşı her yeri gezmesiyle bilinen geyik de mitolojide sembol olmuş ve yol gösterici özelliği ile tanınmıştır. * Gezip dolaşmak ve rehberlik, güzel özellikleri ile tanınan ceylan ve geyik ile örneklendirilmiştir. Gezinme yerinin bir özelliğinin olması gerektiği, gezinin zamanlanmasının, niteliğinin ve şeklinin önemi vurgulanmıştır. Yol gösterici olarak ifade edilen ceylan ve geyik ile de yol gösterici rehber arasında bağ kurularak; rehberin kişisel bakımının, bakışının, duruşunun, ifade şeklinin ve tavrının ceylan gibi güzel olmasının, geyik gibi akıllara yer edecek bir kılavuzluk hizmeti sunmasının ülkenin tanıtımı için önemli olduğu düşünülebilir.

Tevrat'ta Lut Gölü'nün doğusunda "Gezginler Deresi" adında bir yerin (Hezekiel 39/11) ifade edilmiş olması da, o zamanlar gezginlerin bir araya geldikleri ve belki de deneyimlerini paylaştıkları bir yerin olduğunu akla getirmektedir. Böyle bir yerin varlığı seyahati meslek edinmiş birileri olarak değil ama hobi olarak veya bir ihtiyaca binaen ya da başka sebeplerle her fırsatta seyahat eden insanların bulunduğu kanaatini oluşturmaktadır.

Tevrat'ta turizm kavramlarından olan gezmek ve gezdirmek fiillerinden başka dolaşmak fiili de ifade edilmiştir. İlk insan Hz. Âdem'in çocuklarından Kabil, kardeşi Habil'i öldürmesi sonrası

* Geyiğin Türk kültür hayatında mistik bir özelliği ve önemli bir yeri vardır. Dede Korkut hikâyelerinde, destanlarda, menkıbelerde, anonim halk edebiyatı eserlerinde yer almış, bazı insanlar tarafından totem edinilmiştir. Aniden ortaya çıkmış, pek çok zaman insanlara doğru yolu göstermiş, mutlu sona ulaştırmış ve birdenbire ortadan kaybolmuştur. Geyik, Anadolu'da olduğu gibi Orta Asya'da da Türk halklarının zihinlerini en çok harekete geçiren hayvanlardan biri ve kültür motifi olmuştur (Aytaş, 1999). Ceylan; masumiyetin, nazikliğinin ve yol göstericiliğinin simgesidir. Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî (ö. 1273) bir beytinde ceylanı insan-ı kâmile benzetmiştir (Nur, 2017).

yeryüzünde aylak aylak dolaşmıştır (Yaratılış 4/12, 14) Eyüp'ün anlatıldığı bölümde “*yaslı yaslı dolaşıyorum...*” (Eyüp 30/28), ifadesinde derin acı içinde çok üzüntülü bir dolaşmadan bahsedilmiştir. Psikolojik olarak kötü bir durumda seyahat, bazen kişiye iyi gelmekle birlikte bazen de görülen gezilen yerlerin tadını alarak seyahat keyfi yaşamayı engellemektedir. “*.....İsrailliler ülkede şaşkın şaşkın dolaşıyorlardır...*” (Mısırdan Çıkış 14/3) ifadesinde amaçsızca dolaşmaktan, hepsi de çok inatçı, onu bunu çekistirerek dolaşan insanlardır (Yeremya 6/28) ifadesinde de ahlaki zaafi olan insanların dolaşma şekline bahsedilmiştir. Şeytan Eyüp'ü kötölemek için, kötülük yapanlarla dostluk edip geziyor (Eyüp 34/8) diyerek gezdiği insanlardan dolayı Eyüp'ü ahlaki zaafiyetle suçlamıştır. Gezip dolaşılırken “*halkının arasında onu bunu çekistirerek dolaşmayacaksınız...*” (Levililer 19/16) denilerek de gezip dolaşılırken dedikodudan kaçınılması emredilmiştir. Siyon kızlarının hali anlatılırken de “*...göz kırparak geziyor... ...kırıtyorlar...*” (Yeşaya 3/16) bu sebeple cezalandırılacaklar denilerek de gezi esnasındaki tavırlarının beğenilmediği ifade edilmiştir.

Görüldüğü üzere turizm ile ilişkili olan dolaşmak eylemi Tevrat'ta belirtilmiştir. Bununla beraber dolaşmanın nasıl olması / olmaması gerektiği de ifade edilmiştir. Dolaşma eylemi ile alakalı olarak belirtilen hususların turizmdeki dolaşmak ile bağlantısı vardır. Turizmdeki dolaşma, belirli bir amaç ve gaye ile yapılan bir eylemdir. Tevrat da, aylak aylak ve şaşkın şaşkın dolaşılmamasını önerirken bir anlamda turizmdeki dolaşmayı önermiş olmaktadır.

Her zaman her yerde dolaşanın da dolaştırmanın da, gezenin de gezdirenin de asgari ölçüde ahlaki kurallara riayet etmesi beklenen bir durumdur. Göz kırparak gezmek ve halhalları şıngırdatarak kırılarak gezmek ifadeleriyle, insanların gezip dolaşırken ahlaki kurallara riayet etmesi gerektiği vurgulanmıştır. Tevrat'taki bu ifadelerden gezi ve seyahatlerde genel ahlaki kaidelere dikkat edilmesinin önerildiği anlamı çıkarılabilir. Çünkü ahlâk, tüm sektörlerde olduğu gibi turizm sektörünün de temel taşlarından. Soyut bir kavram olmakla birlikte insan yaşamına somut yansımaları olan bir unsurdur. Ahlâkın bu özelliği sebebiyle turizm sektöründeki tüm işletmeler/hizmetler ve bu hizmetlere bağlı görev yapanlar, ahlâk felsefesi çevresinde hareket etmekle yükümlüdür (Küçük, 2017). Turizm hizmeti verenlerin yükümlü oldukları hususlar, elbette turizm hizmeti alanlardan beklenilemez. Ancak turizm hizmeti alanların da asgari seviyede ahlaki kaidelere dikkat etmesi beklenilir.

Tevrat'ta gün, hafta, ay, yıl gibi süre belirtilmeksizin yapılan geziler ifade edildiği gibi, gün, ay ve yıl belirtilerek gerçekleştirilen gezi ve seyahatler, dolaşma ve dolaştırılmalar da ifade edilmiştir. İbrahim Peygamber ırmağın öte yakasından alınıp bütün Kenan topraklarında dolaştırılmıştır (Yeşu 24/3). Hz. İbrahim'in eşi Hacer, Beer-Şeva Çölü'ne gitmiş, orada “bir müddet” dolaşmıştır (Yaratılış 21/14). Hz. Musa'nın araştırma yapmakla görevlendirdiği adamları Kenan ülkesini “kırk gün” dolaşmışlardır (Çölde Sayım 13/25). Gilatlı Yiftah'ın kızı arkadaşlarıyla kırlarda gezip dolaşmak için babasından “iki ay (altmış gün)” izin almış, arkadaşlarıyla birlikte kırlara çıkıp “iki ay” gezip dolaştıktan sonra dönmüştür. Bu durum sonrası İsrail'de kızların her yıl kırlara çıkma geleneği oluşmuştur (Hâkimler 11/37-40). Kral Davud'un görevlendirdiği ordu komutanı Yoav ve yanındakiler “dokuz ay yirmi gün” ülkeyi baştanbaşa dolaştıktan sonra Yerusâlim'e (Kudüs) dönmüşlerdir (2. Samuel 24/5-8). İsrail halkı Sina'dan göç edip Tanrının vaat ettiği Kenan topraklarına ulaşana kadar “kırk yıl” dolaşmıştır. İsraililere öfkelenen Tanrı, kötülük yapmaktan vazgeçmeyen ve itaat etmeyen nesil (Mısır'dan çıktıklarında savaşacak yaşta olanların tümü) büsbütün yok oluncaya kadar onları yolu izi belirsiz bir çölde Kızıldeniz'e doğru sarhoş gibi dolaştırmış, “kırk yıl” yolculuk yaptırmıştır. Bu süre zarfında üzerlerindeki giysiler de ayaklarındaki çarıklar da eskimemiştir (Çölde Sayım 32/13; Yasanın Tekrarı 8/2, 29/5; Yeşu 5/6; Eyüp 12/24-25; Mısırdan Çıkış 13/18).

Tevrat'ta dolaşılacak yerler de belirtilmiştir. Hz. Nuh'un torunlarından Avram, Negev'den başlayıp bir yerden başka bir yere göçerek Beytel'e kadar gitmiş, Hz. Lut ile dost olmuş ve onunla aynı yerde yaşam sürmüştür. Bir müddet sonra mevcut topraklar Avram ve Lut'un aynı yerde birlikte yaşamları için yeterli gelmeyince de ayrılmaya karar vermişlerdir. Tanrı Avram'a "...sana vereceğim toprakları boydan boya dolaş" (Yaratılış 13/3, 17) demiştir. Tanrı tarafından çok geniş bir alanın baştan sona dolaşılması emredilmiştir. İbrahim Peygamber bütün Kenan topraklarında dolaştırılmıştır (Yeşu 24/3). Yusuf Peygamber kardeşlerini ararken kırlarda dolaşmış, Firavunun hizmetinden ayrıldıktan sonra da bütün ülkeyi baştan sona dolaşmıştır (Yaratılış 37/15; 41/45-46). Musa'nın yardımcısı Yeşu'nun görevlendirdiği kişiler hâkimiyetleri altındaki toprakları kayda geçirmek için her yeri dolaşmışlar; ülkeyi kent kent yedi bölge halinde kayda geçirdikten sonra dönmüşlerdir (Yeşu 18/8-9). Peygamber Samuel (Şemuel) her yıl Beytel, Gilgal ve Mispayı dolaşmış, İsrail'i bu kentlerden yönetmiştir (1. Samuel 7/16). İsrail oğulları arasında sevilen ve sözü geçen biri olan Benyaminli Kiş oğlu Saul, hizmetçileri ile Efrayim dağlık bölgesinden geçip Şalişa topraklarını dolaştıktan sonra Şaalim bölgesine, sonra Benyamin bölgesine geçmiş (1. Samuel 9/4) böylece dört farklı coğrafyayı dolaşmıştır. Davud'un ordusunun komutanı olan Seruya oğlu Yoav İsrail'in her yanını dolaşmıştır (1. Tarihler 21/4). Yoav ve yanındakiler "Şeria Irmağından geçerek Aroer yakınında, vadinin ortasındaki kentin güneyinde konaklamış, oradan Gat'ı, Yazer'i, Gilat'ı, Tahtim-Hodşi topraklarını ve Dan-Yaan'ı geçip Sayda'ya varmış, sonra Sur Kalesi'ne, Hivliler'le Kenanlılar'ın bütün kentlerine uğramışlardır. Sonunda Yahuda ülkesinin Negev bölgesindeki Beer-Şeva'ya ulaşmışlar, dokuz ay yirmi gün ülkeyi baştanbaşa dolaştıktan sonra Yeruşalim'e dönmüşlerdir. (2. Samuel 24/5-8). Yahuda Kralı Yehoşafat, Yeruşalim'de yaşamış, Beer-Şeva'dan Efrayim dağlık bölgesine kadar dolaşmıştır (2. Tarihler 19/4). Yehoşafat'ın iktidarının üçüncü yılında halka duyuru ve öğreti için görevlendirdiği adamları da bütün Yahuda kentlerini dolaşmışlardır (2. Tarihler 17/9). Kral Ahaz'dan sonra yerine geçen oğlu Hizkiya (Hezekiya)'nın adamları Efrayim ve Manaşe bölgelerinden Zevulun'a dek kent kent bütün İsrail ve Yahuda'yı dolaşmışlardır (2. Tarihler 30/6, 10). Yehoya da'nın hâkimiyetinin yedinci yılında anlaşma yaptığı kişiler, Yahuda'yı dolaşarak bütün kentlerden Levililerle İsrail boy başlarını toplamışlardır (2. Tarihler 23/2). İsraililer Kızıldeniz yolundan çöle gitmiş, uzun süre Seir dağlık bölgesinde dolandıktan sonra kuzeye doğru gitmişlerdir (Yasanın Tekrarı 2/1-3). Hatta sadece karada değil denizlerde de gezip dolaşmışlardır. Çünkü "denizin kaynaklarına vardın mı, gezdin mi enginin diplerinde?" (Eyüp 38 /16) ayetinde denizde de gezilmesi, denizin de derinlerine inilmesi engin diplerine dalınması da önerilmiştir. İsrail oğulları bir ulustan öbürüne, bir ülkeden ötekine dolaşıp durmuşlardır (1. Tarihler 16/20). Tevrat'ta Yahuda halkının "gezip tozmayı çok sevdiği, ayaklarını dolaşmaktan esirgemedikleri (Yeremya 14/10) kaydedilmiştir.

Hz. Musa, Kenan ülkesini araştırmak üzere adamlar gönderirken onlara; araştırın bakın nasıl bir ülke iyi mi kötü mü? orada yaşayan halk güçlü mü zayıf mı çok mu az mı? kentleri nasıl surlu mu değil mi? toprakları nasıl verimli mi kıraç mı ağaçlık mı, değil mi?" öğrenin anlayın (Çölde Sayım 13/18-20) demiştir. Gezip dolaşmanın gayeye uygun olarak amacından sapmadan yapılmasını öğütlemiştir. Seyahatin belirli bir amaç doğrultusunda gerçekleştirilmesini tavsiye etmiştir. Burada belirtilen husus turizmle direkt alakalı bir durum değildir. Burada turistik bir gezi değil, gezi çeşitlerinden araştırma ve inceleme gezisi söz konudur. Aynı zamanda istihbarat yolculuğu söz konudur. Araştırın, gidin, bakın, kentleri nasıl ifadeleri, gidilen görülen yerlerde önem arz eden hususların ihmal edilmemesi gerektiği vurgulanmıştır. Burada gezgin, seyyah görüntüsüyle hareket eden istihbaratçılardan da bahsedilmektedir. Nitekim tarihi süreçte de seyyah kisvesi altında gezip dolaşan istihbaratçılar olmuştur. Burada istihbarat amacıyla gezenlerin nelere dikkat etmeleri gerektiği anlamı çıkarılırken, gezip dolaşanların gezgin istihbaratçılar olabileceğinin de düşünülmesi gerektiği anlamı da çıkarılabilir.

Tevrat'ta Benyamini Kış'ın oğlu Saul kral olmadan önce hizmetkârı ile dolaşırken Suf şehrine vardıklarında, "...bu kentte saygın bir Tanrı adamı vardır. ...ona gidelim. Belki gideceğimiz yolu o bize gösterir" (1. Samuel 9/6) ifadeleri ile rehberlik hizmeti alınmasının önemi ve gereği ortaya konulmuştur. Burada tanrı adamı kavramından kasıt, hayatın içinde yol gösterici olan, rehberlik yapan, bilgi ve deneyimlerinden yararlanılması gereken kişidir. Buradaki kılavuzluğun turizm alanındaki yol göstericilik anlamında kullanılan rehberlik ile doğrudan ilgisi bulunmamaktadır. Turist rehberleri, hayat rehberleri değil, seyahat rehberleridir. Yukarıda belirtilen ayette rehberlere müracaat edilmesinin, rehberlik hizmeti alınmasının insan yaşamını kolaylaştıracağı ve iyileştireceği vurgulanmıştır. Bu noktadan hareketle, seyahat edecek olanların da bir turist rehberine müracaat etmesinin, doğru bilgi edinme, görülmesi gerekenleri görme ve ihtiyaçları giderme bakımından kolaylık sağlayacağı söylenilebilir. Nasıl ki yaşamı daha güzel hâle getirmek için bir rehberlere müracaat ediliyorsa, seyahati de iyi ve güzel yapmak için bir turist rehberine müracaat edilmelidir.

Hız. Musa da İsrailoğulları'nı Mısır'dan çıkardıktan sonra uzun süren seyahat esnasında rehberlik yapmış ve seyahat rehberleri için âdetâ rol model olmuştur. Hatta "İsrail halkını Mısır'dan çıkardığım günden bu yana konutta oturmam. Bir çadırdan öbür çadıra orada burada konaklayarak dolaştım. İsraililerle birlikte dolaştığım yerlerin herhangi birinde de neden bana sedir ağacından bir konut yapmadınız diye hiç sormadım" demiştir (2. Samuel 7/6-7; 1. Tarihler 17/5-6). Hız. Musa da Mısır'dan çıkış sonrası süreci ifade ederken aynı zamanda turist rehberlerinin zaman zaman yaşadığı sorunları dile getirmiştir denilebilir.

Tevrat'ta gezi ve seyahat için asayiş ve güven ortamının zorunlu ve önemli olduğunu ortaya koyan ayetler de bulunmaktadır. "...korkusuzca gezindiği yere ne oldu?" (Nahum 2/11). Can ve mal güvenliği olmadığı için "...sokaklarımızda gezemez olduk..." (Ağıtlar 4/17-18) denilirken, gidilip gelinilemediği için bakımsızlıktan perişan haldeki "viran olan Siyon Dağının üstünde çakallar geziyor" (Ağıtlar 5/18) denilmiştir. Bu ayetlerde de insanların gidip geleceği ve dolaşacağı alanlarda asayiş ve bakımın ihmal edilmemesi gerektiği ifade edilmiştir.

Tevrat ayetlerinde ifade edilen, gezme / gezdirme / dolaşma / dolaştırma / gezgin / seyyah sözcükleri seyahat terimleridir. Söz konusu olgular modern anlamda turist rehberliği kavramını karşılamamakla birlikte, rehberlik mesleğinin doğasını belirten ifadeler içermekte ve turist rehberinin temel fonksiyonlarına kısmi olarak değinilmektedir.

Buraya kadar yapılan açıklamalardan anlaşılacağı üzere Musevilik inancının kutsal kitabı Tevrat'ta seyahat olgusuna sıklıkla rastlanmakla birlikte, seyahatlerin temel amacı günümüz turizm hareketlerinden bariz farklılıklar göstermektedir. Seyahat amacının içeriğinde dini unsurlar yer almakla birlikte bu seyahatlerin inanç turizmi şeklinde değerlendirilmesi olası değildir. Nitekim seyahat olgusuna temel olarak Yahudilerin yaşam koşulları bağlamında değinilmiş ve sözü edilen bölgede varlıklarını sürdürebilmeleri için öncelikle coğrafya ve coğrafyada var olan topluluklar hakkında kapsamlı bilgiler edinerek, bu doğrultuda yaşamın sürdürülmesi öngörülmüştür.

2.2. Zebur'da Gezi, Seyahat ve Rehberlik

Kur'an-ı Kerim'de Zebur, Kitab-ı Mukaddes'te Mezmur olarak belirtilen ayetlerde gezmek, gezinti yapmak, dolaşmak ve dolaştırılmak fiilleri değişik vesilelerle ve çeşitli şekillerde ifade edilmiştir. Bir ayette gezerken dolaşırken yaşanan hâlin ifadesi olarak "...niçin düşmanlarının baskısı altında yashı gezeyim?" (Mezmurlar 42/9, 43/2), başka ayette "....gün boyu yashı dolaşıyorum" (Mezmurlar 38/6), diğer başka ayetlerde de bir dost, bir kardeş yitirmiş gibi dolaşıldığı (Mezmurlar 35/14) belirtilmiştir. Bir gölge gibi hissiz duygusuz bir şekilde dolaşıldığı (Mezmurlar 39/6), kaybolmuş koyun gibi avare dolaşıldığı (Mezmurlar 119/176), bazı insanların sokaklarda körler gibi dolaştığı (Ağıtlar 4/14) ya da sinsi sinsi kenti dolaştıkları (Mezmurlar 59/6, 14) ifade edilmiştir. Şehir şehir sersemce dolaştıkları (Amos 4/8) veya kaçıp başıboş dolaştıkları (Ağıtlar 4/15)

ya da Moavlı kızlar gibi yuvalarından atılmış, öteye beriye uçuşan kuşlar gibi dolaştıkları (Yeşaya 16/2) da belirtilmiştir. Ayrıca yiyecek bulmak için gezdikleri (Mezmurlar 59/15) ancak bazen de bilmeden anlamadan karanlıkta dolaştıkları (Mezmurlar 82/5) da belirtilmiştir. Bunlardan başka düşman çocuklarının avare gezip dilenmesi için de bedduada (Mezmurlar 109/10) bulunulmuştur. Bütün bu ayetlerde geçen ifadeler gezme ve dolaşma biçimleri olarak ifade edilmiştir. Amaçsız veya amaçlı yapılan gezilerdeki bazı insanların halleri ifade edilmiştir. Farklı sebeplerle değişik şekillerde gezip dolaşmak olağan ve sıradan bir durum olarak görülmüştür.

Mezmurlarda gezilip dolaşılan yerler de ifade edilmiştir. İnsanlardan bazılarının kent surları üzerinde dolaştıkları (Mezmurlar 55/10), Yeruslaim (Kudüs) sokaklarını (Yeremya 5/1) veya buldukları kentin sokaklarını ve meydanları dolaştıkları (Ezgiler Ezgisi 3/2) hatta bir zaman su bulmak için şehir şehir dolaştıkları (Amos 4/8) belirtilmiştir. Moavlı kızların yuvalarından atılmış, öteye beriye uçuşan kuşlar gibi Arnon Irmağı'nın geçitlerinde dolaştıkları, (Yeşaya 16/2), Yunus'un Tanrı emrine uyarak kalkıp ancak üç günde dolaşılacak büyüklükte bir kent olan Ninova'ya gittiği ve şehri dolaşmaya başladığı (Yunus 3/3-4) kaydedilmiştir. Bunlardan başka bazı insanların ülkeyi sürekli dolaşacağı (Hezekiel 39/14), bazı insanların denizden denize, kuzeyden doğuya kadar pek çok yeri dolaşacakları (Amos 8/12), bazılarının bir ulustan öbürüne, bir ülkeden ötekine dolaştıkları (Mezmurlar 105/13), insanlar arasında ahlaksızlık rağbet ve değer görmeye başlayınca kötü insanların her yanda dolaşmaya başladıkları (Mezmurlar 12/8), insanları iyiye ve doğruya yönlendirmek için peygamberlerle kâhinlerin de ülkeyi dolaşıp durdukları (Yeremya 14/18), hatta tanrı tarafından görevlendirilen meleklerin de dünyayı dolaştıkları (Zekeriya 1/10-11) belirtilmiştir. Ayrıca tanrının buyruğunu dinlemeyenlerin uluslar arasında (Hoşea 9/17), ıssız çöllerde dolaşıp duracakları ancak yerleşecekleri şehre giden bir yol bulamayacakları (Mezmurlar 107/4) belirtilmiştir.

Mezmurlarda zaman ve süre belirtilmeksizin yapılan geziler ifade edildiği gibi, zaman ve süre belirtilerek gerçekleştirilen gezip dolaşmalar ve seyahatler de kaydedilmiştir. Bir ayette insanlardan bazılarının gün boyunca dolaştıkları (Mezmurlar 38/6), başka bir ayette kent surları üzerinde gece gündüz dolaştıkları Mezmurlar 55/10), diğer bir ayette bir ulustan öbürüne, bir ülkeden ötekine dolaşıp durdukları (Mezmurlar 105/13). Ayrıca içinde büyüklü küçüklü sayısız canlıların olduğu uçsuz bucaksız denizlerde gemilerin dolaştığı (Mezmurlar 104/25-26) belirtilmiştir.

Mezmurlarda pek çok yerde seyahat ile ilgili olarak gezmek, dolaşmak ve dolaştırmak fiilleriyle oluşturulmuş cümleler vardır. Tanrının insana yaptığı iyilikler anlatıldıktan sonra yöneticileri tarafından doğru yoldan uzaklaştırılan halkın dağlarda başıboş dolandırıldıkları, dağ, tepe avare bir şekilde dolaştıkları, hatta kendi yaşadıkları yeri unuttukları (Yeremya 50/6) belirtilmiştir. İlgili yerde bazı kralların halkına kötü rehberlik yaptığı bu sebeple halkın perişan olduğu belirtilmiştir. Bu ayetlerde turizm rehberliği ifade edilmemiş ancak hangi konuda olursa olsun rehberliğin önemi ifade edilmiştir. Başka bir ayette de Tanrının soylular üzerine rezalet saçtığı ve onları yolu izi belirsiz bir çölde dolaştırdığı (Mezmurlar 107/40) kaydedilmiştir. Tanrının insanları dolaştırdığı, ancak cezayı hak etmiş olmaları sebebiyle yolu izi belirsiz bir çölde gezdirdiği belirtilmiştir. Tanrının insanları dolaştırması, gezdirmesi ve yönlendirmesi rehberlik yapmak değildir. Turist rehberliği hiç değildir. Ama bu ayetlerde dolaştırma, gezdirme ve görülmesi gerekene yönlendirme yapanların dikkat etmesi gereken hususlara vurguda bulunulmuştur. Mezmurlarda rehberlik misyonu içinde değerlendirilebilecek bazı hususların ifade edilmiş olması dikkate değer bir durum olarak değerlendirilebilir.

Mezmurlarda gezi düzenlenirken veya seyahat yapılırken nelere dikkat edilmesi gerektiği de belirtilmiştir. Tanrı'ya övgüde bulunurken “*sevinsin Siyon Dağı, coşsun Yahuda beldeleri senin yargılarında! Siyon'un çevresini gezip dolanın, kulelerini sayın, surlarına dikkatle bakın, kalelerini yoklayın ki, gelecek kuşağa anlatsınız*” (Mezmurlar 48 / 11-13) denilmiştir. Başka bir ayette de

“Yeruşalim sokaklarında dolaşın, çevrenize bakıp düşünün, kent meydanlarını araştırın” (Yeremya 5/1) denilerek gezinin seyahatin amacına uygun yapılması tavsiye edilmiştir.

Mezurlarda seyahat olgusuna sıklıkla rastlanmakla birlikte, gezi ve seyahatlerin temel amacının günümüz turizm hareketlerinden farklı olduğu görülmektedir. Seyahat amacının içeriğinde dini unsurlar yer almakla birlikte bu seyahatlerin inanç turizmi içerisinde değerlendirilmesi de mümkün değildir. Çünkü gezin, dolaşın, dikkatle bakın denilmekle inceleme gezisi yapılması, istihbarata yönelik bilgiler toplanılması öğütlenmiştir. Bu ifadelerden yola çıkılarak seyahat edenlerin bazılarının istihbarat toplamak için geziyor olabileceği ihtimalinin düşünülerek dikkatli olunması gerektiği varsayımında bulunulabilir.

2.3. İncil’de Gezi, Seyahat ve Rehberlik

İncil’de gezi, gezinti, gezdirmek ve dolaşma sözcükleri seyahat terimleri olarak pek çok yerde ifade edilmiştir. Hz. İsa’nın küçük seyahat olarak ifade edilebilecek gezi ve gezintiler yaptığı belirtilmiştir. Hz. İsa, Yeruşalim’de tapınakta gezinirken başkâhinler, din bilginleri ve ileri gelenlerle muhatap olmuştur (Markos 11/27). Ferisiler de, “*vay halinize! İnsanların farkında olmadan üzerlerinde gezindiği belirsiz mezarlara benziyorsunuz*” (Luka 11/44) denilerek tenkit edilmişlerdir.

Gezmekten türeyen gezdirmek başka birine kılavuzluk etmektir. Birine ya da birlerine rehberlik yapmaktır. İncil’de gezmek dışında gezdirmek de ifade edilmiş, kişinin eşini gezdirmek isteği belirtilmiştir. “...yanımızda imanlı bir eş gezdirmeye hakkımız yok mu?” (1. Korintliler 9/5) denilerek insanların birileri ile gezme hakkına sahip olması gerektiği özellikle de birinin eşini gezdirmesinin normal bir davranış olarak görülmesi gerektiği ifade edilmiştir.

İncil’de gezmek ve gezdirmekten fiillerinden başka dolaşmak fiili de belirtilmiştir. Dolaşmak; bir yeri belli bir amaçla veya amaçsız olarak gezmek demektir. İncil’de süre belirtilmeksizin gerçekleştirilen geziler, dolaşılan yerler ve seyahatler de ifade edilmiştir. Zekeriya oğlu Yahya, Şeria Irmağı’nın çevresindeki bütün bölgeyi dolaşmıştır (Luka 3/3). İsa’nın dirilişi bahsinde kırlara doğru yürümekte olan havâriyelerden ikisine İsa değişik bir biçimde görünmüştür (Markos 16/12). Burada havâriyelerin zaman zaman kırlara doğru yürüyüşler yaptıkları belirtilmiştir. Başka bir yerde Hz. İsa’nın yanına çağırıldığı onikiler (havâriyeler) İncil’i yaymak amacıyla yola çıkmış ve köy köy dolaşmışlardır (Luka 9/6). Hz. İsa öğrencilerine, buradan başka yerlere ve yakın kasabalara da gidelim, oralarda da Tanrı sözünü duyurayım, ben bunun için çıkıp geldim demiştir. Sonra da havralarda Tanrı sözünü duyurarak ve cinleri kovarak bütün Celile bölgesini dolaşmıştır (Markos 1/38-39; Yuhanna 7/1; Matta 4/23). Hz. İsa köy kent dolaşarak öğretileri anlatarak Yeruşalim’e doğru ilerlemiş, (Luka 13/22), Sezariye varıncaya kadar bütün kentleri dolaşarak Müjde’yi[†] duyurmuş, her tarafı dolaşarak iyilik yapmıştır (Elçilerin İşleri 8/40; Elçilerin İşleri 10/38). Bir defasında da Hz. İsa öğrencilerine, tekneye binip kendisinden önce karşı yakada bulunan Beytsayda’ya geçmelerini söylemişti. Akşam olduğunda, tekne gölün ortasına varmıştı. Yalnız başına karada kalan Hz. İsa, rüzgârın ters yönden esmesi sebebiyle öğrencilerinin kürek çekmekte çok zorlandıklarını görmüştür. Sabaha karşı Hz. İsa, gölün üstünde yürüyerek öğrencilerine yaklaşmış, sonra Hz. İsa ile öğrencileri gölü aşmışlar, Ginnesar’da karaya çıkıp tekneyi bağlamışlardır (Markos 6/45, 47-48, 53). İncil metinlerine göre Hz. İsa, tek başına birçok yeri dolaştığı gibi havâriyeri ile birlikte çevredeki köy ve kentleri pek çok dolaşmış, Tanrı buyruğunu anlatmış ve öğretmiştir (Luka 8/1; Matta 9/35; Markos 6/6). Böylece Hz. İsa durup dinlenmeden gezip dolaşmış ve öğretisini yaymak için çalışmıştır.

[†] Müjde; Hristiyanlar tarafından İncil’i tanımlamak için kullanılmıştır. İncil kelimesinin aslı “iyi haber, müjde” anlamında Yunanca euaggelion (euangelion) olup Latinceye evangelium, Fransızcaya évangile olarak geçmiştir. İngilizcedeki karşılığı ise godspel (ilahi) kelimesinden gelen gospel (müjde)dir (Harman, 2000).

Eğitimsiz bir balıkçı iken Hz. İsa'nın en önemli havâriyelerinden olan ve kilisenin tanıdığı en önemli liderlerden biri haline gelen Havâri Petrus (Aziz Petrus / Simon Petrus) da Hz. İsa'nın yolundan giderek her tarafı dolaşmış hatta Lidda'da yaşayan kutsallara da uğramıştır (Elçilerin İşleri 9/32).

Hem Yahudi hem de Roma vatandaşı olan ve hayatının erken döneminde Hristiyanlara zulüm etmekten zevk alan ancak daha sonra Hristiyan olan Pavlus, yaşamını İncil'i anlatmaya adanmış azizlerden biri kabul edilmiştir. Hristiyanlık inancının yönünün belirlenmesinde etkin bir rol oynayan Pavlus, Hristiyanlığı seçtikten sonra Arabistan'a gitmiş, Derbe ve Listra'ya uğramış (Elçilerin İşleri 16/1) ve şehir şehir dolaşarak Yeruşalim'deki elçilerle ihtiyarların aldığı kararları imanlılara iletmıştır (Elçilerin İşleri 16/4). Pavlus, bütün havraları (Elçilerin İşleri 26/11), Suriye ve Kilikya bölgelerini dolaşarak inanç topluluklarını pekiştirmiş (Elçilerin İşleri 15/41). Makedonya'ya gitmek üzere yola çıkmış, yol üzerindeki yöreleri dolaşarak imanlıları yüreklendiren konuşmalar yaptıktan sonra Yunanistan'a (Roma İmparatorluğu'nun İli Ahaya) gitmiş ve orada üç ay kalmıştır (Elçilerin İşleri 20/1-3). Pavlus, aslında İsa'nın on iki havârisinden biri olmamasına rağmen Hristiyanlığın yayılması için yaptığı hizmetler sebebiyle Anadolu havârisi olarak adlandırılmıştır. Pavlus'un Hristiyan inancını yaygınlaştırmak üzere en az üç yolculuk yapmıştır. İlk seyahatine Kıbrıs'tan başlamış, Anadolu'da çeşitli yerleri dolaşarak Kudüs'e gelmiştir. İkinci seyahatine Suriye'deki kiliselerden başlamış, Anadolu, Makedonya ve Yunanistan'daki kiliseleri dolaştıktan sonra Antakya'da sonlandırmıştır. Üçüncü seyahatini özellikle Efes'e ve burayı merkez alarak Balkanlardaki kiliseleri esas alarak gerçekleştirmiştir. Daha sonra da mahkemelerine intikal eden şikâyetler ile ilgili olarak Roma'ya gitmiştir. (Elçilerin İşleri 13/4, 13; 14/20-22; 15/36; 18/22-23; 21/26; Cragg, 1990; Atiya, 1991; Chadwick, 1993; Demirci 1998). Bu bağlamda Pavlus hem Hristiyanlık inancı bağlamında önemli bir misyoner olmuş hem de seyahatleri esnasında çevresindekileri bilgiler ile aydınlatarak onlara rehberlik etmiştir.

Hristiyanlığın ilk iki yüzyılında gezici anlatıcıların ve seyyah öğreticilerinin İncil'in tanınmasında ve yaygınlaşmasında önemli katkıları olmuştur. Hristiyanlık yayıcıları Fenike, Kıbrıs ve Antakya'ya kadar gitmişler, Tanrı sözünü duyurmaya çalışmışlardır. İnançlı Hristiyanlar da İncil'i anlatmak ve yaymak için yollar düşünlere yardım etmişlerdir. Hatta *"size gelip de bu öğretiyi getirmeyeni evinize almayın, ona selam bile vermeyin. Çünkü böyle birine selam veren, kötü işlerine ortak olur"* (2.Yuhanna Mektubu 10-11) denilerek Hristiyanlar herkese yardımcı olmamaları, sadece misyonerlik sebebiyle seyahat edenlere yardım etmeleri konusunda uyarılmıştır. İncil'i anlatmayanlara selam dahi verilmemesi istenirken İncil anlatıcılarına da yardımcı olunması tavsiye edilmiştir.

İncil'de gezi yapılırken veya dolaşılırken bir amaca yönelik olarak gerçekleştirilmesi tavsiye edilmiştir. Hristiyanlığı kabul eden ancak öğretileri dikkate almayanların yaptığı gibi değil Hz. İsa ve havâriyelerinin gezip dolaştıkları gibi gezilip dolaşılması tavsiye edilmiştir. Pavlus, Selaniklilere yazdığı birinci mektupta *"...kardeşler, boş gezenleri uyarın, yüreksizleri cesaretlendirin..."* (1. Selanikliler 5/14) sözleriyle tavsiyede bulunurken, ikinci mektubunda *"aranızda bazılarının boş gezdiğini duyuyoruz, bunlar hiçbir iş yapmıyor, başkalarının işine karışıp duruyorlarmış"* (2. Selanikliler 3/11) diyerek bazı insanların boş gezdiğini belirtmiştir. Boş gezen insanlara karşı nasıl davranılması gerektiği de *"kardeşler, bizden aldıkları öğretilere uymayıp boş gezen bütün kardeşlerden uzak durmanızı Rab İsa Mesih'in adıyla buyuruyoruz. Bizleri nasıl örnek almanız gerektiğini kendiniz biliyorsunuz. Çünkü biz aranızdayken boş gezenler değildik"* (2. Selanikliler 3/6-7) şeklinde hatırlatarak öneride bulunmuştur. Aynı zamanda Pavlus, kendi gezilerini ifade ederken *".....Müjde'yi (İncil'i) Mesih'in adının duyulmadığı yerlerde yaymayı amaç edindim"* (Romalılar 15/19-20), bunun için *"...Yeruşalim'den başlayıp İllirikum bölgesine kadar dolaşarak Mesih'in Müjdesi'ni her yerde duyurdum"* diyerek gezilerinin kutsal bir amaca yönelik olduğunu ifade etmiştir. Nitekim Hz. İsa kendisi de öğrencilerine, başka yerlere, yakın kasabalara da gidelim, oralarda da Tanrı sözünü duyurayım, ben bunun için çıkıp geldim (Markos 1/38) demiştir. Başka bir

verde de Hz. İsa'nın yanına çağırıldığı onikilerin (havârilerin) her yerde İncil'i yayarak ve hastaları iyileştirerek köy köy dolaştıkları (Luka 9/6) belirtilmiş, ulvî bir gaye ile yola çıktıkları vurgulanmıştır. Amaçsız gezip dolaşılması gerektiği belirtilmiştir. Din bilginleri ve Ferisiler yanlış yaptıkları için tenkit edilip kötülenmiştir. *“Vay halinize ey din bilginleri ve Ferisiler, ikiyüzlüler! Tek bir kişiyi dininize döndürmek için denizleri, kıtaları dolaşırsınız. Dininize döneni de kendinizden iki kat cehennemlik yaparsınız”* (Matta 23/15) denilerek gezip dolaşmanın amacı ile sonucu arasında bağ kurulmuş, hedefine ulaşmayan gezip dolaşmanın hiçbir anlam ifade etmediği belirtilmiştir. Hz. İsa'nın kendisinin de havârilerinin de Tanrı sözünü duyurmak için gezip dolaştıkları vurgulanmıştır.

İncil'de Hristiyanlık inancını yaymaya yönelik misyonerlik amaçlı geziler ifade edilmiştir. Misyonerlik faaliyetleri kapsamında yapılan seyahatler turistik gezilerden farklıdır. İncil'de bir gezi çeşidi olarak dini yaymak amaçla gezi yapılması önerilmiştir.

2.4. Kur'an-ı Kerim'de Gezi, Seyahat ve Rehberlik

Kur'an-ı Kerim'de yeryüzünün insan yaşamına uygun olarak yaratılmasının sebeplerinden birinin her tarafının gezilip görülmesi olduğu ifade edilmiştir. *“O, yeryüzünü sizin için yaşanması kolay kılandır, öyleyse yerin her tarafını dolaşın ve Allah'ın verdiği rızıktan yiyin (pay almaya çalışın), dönüş ancak O'nadır”* (Mülk 67/15). Hatta seyahatin kolaylaştırıldığı da belirtilmiştir. *“Hem onlar(in yurdu) ile kendilerini bereketli kıldığımız memleketler arasında (birbirinden rahatça) görünen (mesafelerde) kasabalar meydana getirmiştik ve buralarda (kolayca gidip gelmek üzere) sefer etmeyi takdir etmiştik. Oralarda geceleri ve gündüzleri emniyet içinde seyahat edin demiştik”* (Sebe 34/18) ayeti hem seyahatin kolaylaştırıldığını hem de seyahatin güven ortamında gece gündüz yapılabileceğinin ifadesi olmuştur.

Kur'an-ı Kerim, Allah'ın varlığını, birliğini ve sıfatlarını merkeze koyduğu için seyahati de bu bağlamda ifade etmiştir. Kur'an'ın ön gördüğü seyahat, başta araştırma ve inceleme olmak üzere; cihad, ilim, ibadet, ticaret gibi konuları kapsamaktadır. Araştırma ve inceleme amaçlı seyahatler için Kur'an'da “seyr” ve “nazar” kelimeleri birlikte kullanılmıştır. Yine bir yolculuk ve seyahat terimi olarak kullanılan “sefer” kelimesi ise günümüzdeki turizm kavramından daha kapsamlı bir anlam taşımaktadır (Koçyiğit, 2011).

Kur'an-ı Kerim, seyahat olgusunu ele alırken, yolculukta önem arz eden ulaşım, konaklamaya, yolcunun güven ve huzuruna da değinmiştir. Seyahatin yorucu etkisini azaltarak gezi ve seyahatin rahatlığı için bineklerden yararlanılmasını teşvik etmiştir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de pek çok hikmetler ile yaratılmış olan atlar, katırlar ve eşeklerin yük taşımaktan başka binek olarak ve dünya hayatında bir zinet olarak da yaratıldığı (Nahl 16/8) belirtilmiştir. Yine başka bir ayette *“sizin için gemilerden ve hayvanlardan binekler yarattı”* denilerek bineklere vurguda bulunulmuştur. Yine *“görmedin mi ki şüphesiz Allah yerde bulunanları ve emriyle denizde akıp giden gemileri sizin emrinize verdi”* (Hac 22/65) ve *“sizi karada ve denizde gezdiren O'dur”* (Yunus 10/22) buyrulmuştur. Bu ayetlerde karada at, eşek ve deve gibi hayvanlarla seyahat edildiği gibi, göllerde ve denizlerde de kayık ve gemi gibi bineklerle seyahatler yapılabileceği belirtilmiştir. Hem seyahat araçlarına hem de denizlerde gezi ve seyahatin mümkün olduğuna vurguda bulunulmuştur. Göllerde ve denizlerde de seyahat yapılması tavsiye edilmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de gezip dolaşmak ve seyahat etmek ile ilgili pek çok ayet vardır. *“Yeryüzünde gezip dolaşın”* (Ali İmran 3/137; Enam 6/11; Nahl 16/36; Neml 27/69; Ankebut 29/20; Rum 30/42; Mülk 67/15) ayetleri ile seyahat, gezip dolaşmak teşvik edilmiştir. Ayrıca *“yeryüzünde gezip dolaşmıyorlar mı?”* (Yusuf 12/109; Hac 22/46; Rum 30/9; Fatır 35/44; Mümin 40/21, 82; Muhammed 47/10) denilerek bulunduğu yerden ayrılmayan, başka yerlere gitmeyen, yaşadığı mekân ve çevresini merak etmeyen insanlar zımnen tenkit edilmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de doğrudan "seyahat" türevli kelime üç yerde üç değişik formda ifade edilmiştir. Seyahat edenler anlamına gelen "sâihûn" ve "sâihât" gaza veya ilim talebi ya da öğüt ve ibret almak için yeryüzünde gezip dolaşanlar demektir. Sözcüklerin hem eril hem de dişil formda kullanılmış olması Kur'an-ı Kerim'in kadınlı erkekli kabileler halinde toplu seyahatlere de dikkat çektiği olarak değerlendirilmiştir (Akpınar, 1998; Koçyiğit, 2011)

Kur'an-ı Kerim'de gezi ve seyahatin bir amaca yönelik yapılması gerektiği de vurgulanmıştır. Bu bağlamda ibret almak için yapılan gezip dolaşmalar övülmüştür. Daha önceki asırlarda yaşayıp helak olan veya zaman içinde tarih sahnesinden çekilen kavim ve milletlerin kalıntılarının incelenmesi tavsiye edilmiştir. Kalıntıları kalan medeniyetlerin yok oluş sebeplerinin öğrenilmesi, onlardan geriye kalanların sadece birer harabe olduğunun farkına varılması, bununla beraber sonraki nesillere ibret olmamak için önceki nesillerin ibret alınması, yıkılıp yok olmamak için tedbirli olunması öğütlenmiştir. Bu husus aynı zamanda tarihi mekânlara geziyi teşviktir. Tarihi ve kültürel gezilere dikkat çekilmiştir.

Yeryüzünü şöyle bir gezip dolaşın da; hakikati (peygamberi) yalanlayanların sonunun ne olduğuna bir bakın, sizden daha güçlü olan, daha derin izler bırakan ve dünyayı daha iyi imar eden ancak Allah'a itaat etmeyenlerin sonunun acı, ızdırıp ve hüsrân olduğunu görün anlayın ve kendinize dersler çıkarın (Ali İmran 3/137; Enam 6/11; Yusuf 12/109; Nahl 16/36; Taha 20/128; Hac 22/46; Neml 27/69; Rum 30/9, 42; Fatır 35/44; Mümin 40/21, 82; Muhammed 47/10) buyurulmuştur. Yeryüzünü gezip dolaşıp ders çıkarıp ibret almayanlar da olup biteni kalpleri kavramayan, kulakları işitmeyen kalp gözleri görmeyen basiretsizler (Hac 22/46) olarak tanımlanmıştır. Hatta yeryüzünde diyar diyar dolaşanların azap ile ölümden kurtulmak için kaçacak ve sığınacak bir yer aradıkları fakat bulamadıkları (Kaf 50/36) belirtilmiştir.

Yeryüzünü gezip dolaşmanın amaçlarından biri ibret almak olarak belirtilirken diğer bir amaç da yaratılış mucizesinin görülüp fark edilmesi olarak belirtilmiştir. *"De ki; yeryüzünde gezin dolaşın ve yaratma nasıl başladı (Allah nasıl yoktan var etti) görün! Sonra Allah ikinci hayatınızı (ahireti) yaratacaktır (var edecektir); şüphesiz Allah her şeye gücü yetendir!"* (Ankebut 29/20) buyurulmuştur.

Kur'an-ı Kerim'de yolculuğun yorucu olduğu da ifade edilmiştir. Bir ayette Hz. Musa genç arkadaşına gerçekten bu yolculuğumuzda yorgun düştük (Kehf 18/62) demiştir. Yolculuğun yorucu yıpratıcı olması sebebiyle de yolcuya yardım edilmesi (Nisa 4/36; Rum 30/38) tavsiye edilmiştir. Bundan başka bazı yolculukların ölümle sonuçlandığı bu durumun yolculuk ile alakasının olmadığı, insan yaşamının doğal hâli olduğu da belirtilmiştir. Bazı insanların kardeşleri *"...yeryüzünde yolculuğa çıktıkları veya savaşa gittikleri zaman, eğer yanımızda olsalardı ne ölüyor ne de öldürülürlerdi diyenler gibi olmayın, ..hayatı veren de öldüren de Allah'tır"* (Ali İmran 3/156) buyurulmuştur. Seyahat sürecinde yaşanabilecek olumsuzlukların hayatın olağan seyri olarak değerlendirilmesi, karşılaşılabilecek sorunlar sebebiyle yolculuk, gezi ve seyahatten vazgeçilmemesi gerektiği ifade edilmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de rehberlik hizmetinin ve yol göstericinin önemi de belirtilmiştir. *"Hani, Musa bir ateş görmüştü de ailesine, siz burada bekleyin, ben bir ateş gördüm, belki ondan size bir kor getiririm, ya da orada ateşin yanında yol gösteren bir kimse bulurum demişti"* (Taha 20/10). Bu ayetten de anlaşılmaktadır ki, bir hayat rehberine, bir kılavuza, bir yol göstericiye her zaman ihtiyaç vardır. Özellikle bilinmeyen bir yere gidildiğinde rehber daha da önem arz etmektedir. Burada turizmdeki rehberlik kastedilmemiş olmakla birlikte turist rehberi için bazı çıkarımlarda da bulunulabilir. Yol gösterici hayat rehberi nasıl yaşamın kolaylaşmasına ve güzelleşmesine katkı sağlıyorsa, turist rehberleri de kılavuzluk yaptığı insanların görülmesi gerekeni görmesine, bilinmesi gerekeni bilmesine, seyahatinin kolaylaşmasına ve amacına ulaşmasına katkı sağlamaktadır.

Kur'an-ı Kerim'de yolculukların en güzelinin Allah'ın rızasını kazanmak için yapılan yolculuk olduğu da belirtilmiştir. *“Kim Allah yolunda hicret ederse yeryüzünde gidecek birçok yer ve (maddi-manevi) bir genişlik (ferah hayat) bulur. Kim Allah'a ve Resulüne hicret edici olarak evinden çıkar, sonra da kendisine ölüm yetişirse artık onun mükâfatı şüphesiz Allah'a ait olur”* (Nisa 4/100) buyurulmuştur. İnsanların dini amaçla yolculuk yapmaları takdir edilmiş, daha iyi bir yaşam için de yolculuk ve seyahat tavsiye edilmiştir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Gezi ve seyahatler, dini tebliğ (misyonerlik), istihbarat, ticaret veya hobi gibi pek çok sebeple yapılan eylemlerdir. Bilgi ve deneyim kazandırmaktan başka; düşünce, kültür ve inançlarla ilgili mesafelerin ortadan kalkmasını sağlayan gezi ve seyahatler, beden ve ruh sağlığı için faydalı, yenilenme ve değişim için de gereklidir. İnsanın monoton bir yaşam halinde değil hareket halinde olması, farklı mekânları ve ortamları görmesi hem yenilenmeyi ve gelişimi sağlayan hem de ruha lezzet veren bir eylemdir. Bilgi edinmenin, değişimin ve gelişimin en kısa ve kolay yolu da seyahattir. Hangi amaçla yapılırsa yapılsın seyahat, tükenmeden yenilenmenin lokomotifidir.

Kutsal kitaplarda gezinti yapmak, gezmek, dolaşmak, yolculuk yapmak, dolaştırılmak ve gezdirmek fiilleri değişik vesilelerle ve çeşitli şekillerde ifade edilmiştir. Kutsal kitapların hepsinde kâinattaki ilahi hikmetin görülmesi, kavranılması ve anlaşılması için, ayrıca belirli bir amaç doğrultusunda gezilip dolaşılması ve seyahat edilmesi teşvik edilmiştir. Bununla beraber gezi ve seyahatin ahlaki kurallar ihmal edilmeden gerçekleştirilmesi de öğütlenmiştir.

Kutsal kitaplardan Tevrat'ta gezip dolaşmak ve rehberlik yapmak, pek çok güzel özellikleri olan ceylan ve geyik örneği ile ifade edilmiştir. Lut Gölü'nün doğusunda “Gezginler Deresi” adında bir yerin olduğu belirtilmiştir. Gezginler ifadesiyle anılan bir yerin olması, o zamanlar seyahati hobi edinmiş veya işinin bir gereği olarak gezip dolaşan insanların varlığının bir ifadesi, uğradıkları veya buldukları bir yerin varlığının göstergesidir.

Kutsal kitaplardan Kur'an-ı Kerim'de yeryüzünün insan yaşamına uygun olarak yaratılmasının sebeplerinden birinin her tarafının gezilip görülmesi olduğu belirtilmiştir. Hatta seyahatin kolaylaştırıldığı da ifade edilmiştir.

İnsanların yaşamlarında iyi bir rehber, bir kılavuza, bir yol göstericiye ihtiyaçları olduğu gibi gezi ve seyahat söz konusu olduğunda turist rehberine ihtiyaçları olmaktadır. Çünkü bilinmeyen bir yere gidildiğinde bir rehber olan ihtiyaç artmaktadır. Nitekim bütün kutsal kitaplar gezip dolaşmayı ve seyahat etmeyi tavsiye ettiği gibi rehberliğin önemini de ifade etmişlerdir. Hayat rehberi yaşamı kolaylaştırmakta ve iyileştirmekte iken, turist rehberi de seyahati kolaylaştırmakta ve güzelleştirmektedir. Aynı zamanda ülkelerinin tanıtımına ve ekonomik kazanımına yaptıkları katkı sebebiyle önemli bir görev icra etmektedirler.

İlk insan ve peygamber Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar bütün peygamberler hayatlarının en az bir evresinde farklı yerlere seyahat etmişlerdir. Her zaman her konuda insanlara kılavuzluk yapan peygamberler, seyahatleri esnasında da yanlarında bulunanlara rehberlik yapmış, yol göstermişlerdir. Hz. Musa İsrailoğulları'nı Mısır'dan çıkardıktan sonra onlara uzun bir süre âdetâ seyahat rehberliği yapmıştır. Hz. İsa öğretilerini yaymak için köy kent dolaşmıştır. Hz. Muhammed hem ticari hem de dini amaçla seyahatler yapmıştır. Tanrının elçileri olan peygamberler seyahatleri süresince yanlarında olanlara pek çok hususu anlatmış, rehberlik ve kılavuzluk yapmışlardır. Bu noktadan hareketle rehberliğin kutsallık boyutu vardır, peygamberler seyahat rehberleri için rol modeldir denilebilir.

Kutsal kitaplardaki gezmek, dolaşmak, dolaştırılmak ve gezdirmek ifadelerinin rehberlik mesleğine doğrudan ve dolaylı yansımaları vardır. Kutsal kitaplarda dini inancı yaymak için geziler, seyahatler yapılması önerilmiştir. Bu bağlamda peygamberler ve bütün din tebliğcileri, hem

seyyahlık, hem de dini inanç rehberliği yapmışlardır. Çünkü misyonerlik faaliyetleri için köy köy, kasaba kasaba, şehir şehir, ülke ülke dolaşmışlardır.

Gezi ve seyahat olgusu rehberlik mesleğinin ayrılmaz bir parçasıdır. Kutsal metinler de bu kapsamda turist rehberliği mesleğine olumlu katkılar sunmaktadır. Nitekim kutsal kitapların etkisiyle başlatılan misyonerlik faaliyetleri bir anlamda günümüzdeki hac/umre seyahatlerinin başlangıcını oluşturmuş ve rehberlik mesleğinin gelişimine dolaylı katkı sağlamıştır. Kutsal kitaplar aynı zamanda bugün gerçekleştirilen inanç turizmi faaliyetleri için belirli mekânları işaret etmektedir, bu durum da gezi ve seyahat olgusunu teşvik eden ana unsurlardan birisidir.

Makalede kutsal kitaplardaki seyahat, dolaştırmak, gezdirmek ve rehberlik kavramlarının ilgili toplumlardaki yansımaları ve uygulanması irdelenmiştir. Musevi, Hristiyan ve Müslüman toplumların zaman içinde seyahat kavramlarına hâkimiyetinin arttığı ve seyahatleri önemsedikleri ve destekledikleri tespit edilmiştir.

Çalışma ile seyahat ve rehberlik kavramlarının dini metinlerde yer aldığı ortaya konulmuş, turist rehberliğinin tarihi arka planında kutsal kitapların da bulunduğu anlaşılmıştır. Kutsal kitaplardaki emir ve tavsiyelerden yola çıkılarak misyonerlik faaliyetleri kapsamında başlatılan seyahatler, zaman içinde gelişerek farklılaşmıştır.

Gezi ve rehberliğin kutsal kitaplarda tavsiye edildiğinin bilinmesi, seyahat ve turist rehberliğine bakış açısının olumlu anlamda gelişimine katkı sağlayacağı gibi, kendisini dindar veya inançlı olarak tanımlayan insanların da gezi ve seyahatlere yönelmesine ve turist rehberlerinden hizmet alma isteklerinin artmasına katkı sağlayacaktır.

Gezi, seyahat ve rehberlik kavramlarının, kutsal kitaplar dışında kalan tarihi metinlere yansımaları ve seyyahların eserlerindeki görüntüsü ile ilgili çalışmalar yapılması konunun farklı noktalardan ele alınması bakımından yararlı olacaktır.

Kaynakça

- Abbadi, S. b. H. (2011). *Et-Tahrif ve't-tenâkuz fi'l-enâcili'l-erbaa*. Mektebetü Dari'z-Zaman.
- Adam, B. (1997). Tevrat'ın tahrifi meselesine Müslüman ve Yahudi cephesinden bir bakış. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 36(1), 359-404.
- Adam, B. (2012). Tevrat. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 41, 40-45.
- Akpınar, A. (1998). *Kur'an aydınlığında seyahat*. (1. baskı). Türkiye Diyanet Vakfı.
- Atiya, A. S. (1991). *A history of eastern Christianity*, New York.
- Ayday, M. S. (2022). Hz. Mûsâ'ya verilen levhalar: Kitâb-ı Mukaddes ile Kur'an-ı Kerim arasında bir karşılaştırma. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 14, 191-211.
- Aynur, H. Ş. (2015). “Kur'an Hıfzı” geleneği ve günümüzdeki uygulama biçimleri. (1. baskı). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını.
- Aytaş, G. (1999). Türk kültür ve edebiyatında geyik motifi ve “Haza Destan-ı Geyik”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 11(3), 161-170.
- Bilgiz, M. (2017). Kur'an-ı Kerim'in bazı özellikleri. *Tefsir Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 185-213.
- Chadwick, H. (1993). *The early church*. London.
- Cilacı, O. (1997). Havâri. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 16, 513-516.
- Cilacı, O. (2001). *Dinler ve inançlar terminolojisi*. Damla Yayınevi.

- Cragg, G. R. (1990). *The church and the age of reason*. London.
- Çelebi, A. (1978). *Mukayeseli dinler açısından Yahudilik*. (A. M. Büyükçınar, Ö. F. Harman çev.). Kalem Yayınları.
- Çiftçi, H. A. & Kaçar, F. (2023). Sinagogda sembolik değere sahip kutsal nesnelere. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 50(1), 119-136.
- Demirci, K. (1998). Hristiyanlık. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 17, 328-340.
- Eskenazi, Tamara C. (1993). Current perspectives on Ezra-Nehemiah and the Persian period. *Currents in Research: Biblical Studies*, 1, 9-86.
- Gökçe, A. & Batman, O. (2022). Turizm formları: Terimsel adlandırma üzerine nitel bir çalışma. *Journal of New Tourism Trends (JOINTT)*, 3(1), 39-59.
- Gürkan, S. L. (2020). *İbrâhim'den Ezra'ya İsrâiloğulları tarihi*. (2. baskı). İSAM Yayınları.
- Gürkan, S. L. (2013). Zebûr. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 44, 171-173.
- Güven, Ş. (2012). Kur'an dilinin özellikleri. *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1), 7-20.
- Harman, Ö. F. (1988). Ahd-i Atîk. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 1, 494-501.
- Harman, Ö. F. (1994). Davud. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 9, 21-24.
- Harman, Ö. F. (2000). İncil. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 22, 270-276.
- <https://kutsalkitap.info.tr/> Erişim tarihi: 01-30.09.2023.
- İbnüttayyar İ. S. C. (1969). Tevrât'ta ve İncil'de Âyet. *İslâm Medeniyeti*, 2(19), 43-45.
- İncil*. (2001). (4. Baskı). Yeni Yaşam Yayınları.
- Jakob, X. (1985). *İncil nedir? Tarihi gerçekler*. Kent Matbaacılık.
- Kahraman, A. (1975). *Dinler Tarihi*. (4. Baskı). İrfan Yayınevi.
- Kanik, İ. (2018). Kur'an'ın edebî anlatım üslubundaki çeşitlilik. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 6(1), 68-87.
- Kaynak, İ. H. & Sezgin M. (2008). İnanç turizmi kapsamında dinlerde seyahat. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 10(1-2), 349-360.
- Kitab-ı Mukaddes: Eski ve Yeni Ahid, Tevrat ve İncil*. (1969). Kitab-ı Mukaddes Şirketi Yayını.
- Koch, K. (1974). Ezra and the origins of Judaism. *Journal of Semitic Studies*, 19(2), 173-197.
- Koçyiğit, H. (2011). Yeryüzünde seyahat etmenin kur'anî boyutu. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 35, 125-144.
- Köksal, A. (2005). *Peygamberler tarihi*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayını.
- Kur'an-ı Kerim ve muhtasar kelime meali*, (2015). Komisyon, Hayrat Neşriyat.
- Kuzgun Ş. (1991). *Dört İncil farklılıkları ve çelişkileri*. Metinler Matbaacılık.
- Kuzgun, Ş. (2022). *Dinler tarihi*. Bilge Kültür Sanat Yayınevi.
- Küçük, M. A. (2017). Ahlâkî motif olarak "Turist rehberi". *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5(2), 174-187.

- Nur, İ. H. (2017). Mesnevîde hayvan karakterleri (metaforları). *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi (TURKSOSBİLDER)*, 2(1), 29-47.
- Sağlebî, Ebû İshak Ahmet b. Muhammet b. İbrahim (1308). *Kitâbu Kısasü'l-Enbiyâ el-Müsemmâ bi'l-Arâise*. Mektebetü't-Ticareti'l-Kübrâ.
- Saidi M. (1985). *Dirase fi'l-enacili'l-erbaa ve't-Tevrat*. Mektebetü Daru'l-İlm.
- Şirin, İ. (2013). Seyahatnamelerin sosyal bilimlerde kullanım değeri: seyahatname metodolojisi geliştirmenin zorunluluğu. *Türk Yurdu*, 33(310), 38-43.
- Tarakçı, M. (2004). Tevrat ve İncil'in tahrîfi ile ilgili Kur'an âyetlerinin anlaşılması sorunu. *Usûl İslam Araştırmaları*, 2, 33-54.
- Touati, H. (2021). *Orta çağ'da İslam ve seyahat bir âlim uğraşının tarihi ve antropolojisi*. Yapı Kredi Yayınları.
- Tümer G. & Küçük, A. (1997). *Dinler tarihi*. Ocak Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK) Güncel Türkçe Sözlük <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 13.10.2023.
- United Nations (2010). *International Recommendations for Tourism Statistics 2008*. United Nations Publication Department of Economic and Social Affairs Statistics Division, Series M No. 83/Rev.1 (pp. 145) Sales No. E.08.XVII.2 New York: 2010 ISBN 978-92-1-161521-0 (Erişim adresi: https://unstats.un.org/unsd/publication/Seriesm/SeriesM_83rev1e.pdf#page=21).
- Wach, J. (2004). *Dinler tarihi*. (F. Aydın, notlar ve çev.). Ataç Yayınları.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

130

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Turist Rehberliği Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

ARAŞTIRMACILARIN MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI

1. yazar katkı oranı : % 100